תלמוד בבלי · אחרונים · מראית העין · סדר נשים

מראית העין על קידושין

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראית העין על קידושין

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראית-העין-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף יב. 4
דף יב: 4
דף יג: 5
דף יד: 5
דף כא: 5
דף כה. 5
דף כט. 6
דף ל: 7
דף לא: 7
דף לו. 8
דף לט: 8
דף מ. 8
דף מא. 9
דף מח. 10
דף מט: 11
דף סה: 11
דף ע. 11
דף עא: 11
דף עב: 12
דף עג. 12
דף עו: 12
דף פא. 12

דף יב.

לימא מר דאמר כת"ק ורבין כרשב"ג א"ל בין דידי בין רבין אליבא דת"ק. לפי מה שכתבתי אני בעניי בעין זוכר דאתמר בירושלמי דהלכה כרשב"ג במשנה לבד ולא בברייתא. ניחא טובא סוגיין דכלהו לא חיישי לדרשב"ג. אבל ליכא לאוכוחי מינה ופשוט:

דף יב:

דרב מנגיד וכו' ועל דמקדש בביאה וכו' משום פריצותא וכו'. כתבו התוספות משום פריצותא מפרש ר"ת לפי שצריך עדי ביאה או עדי יחוד ודבר מכוער דהוא מעמיד עדים על כך וקשה דביבמות וכו' דהא יבמה דאוריתא ואינה נקנית אלא בביאה אלא נראה לר"י דהיינו פריצות שעושין תחילת קנינן בביאה וכו' ע"ש. וק"ק דהתוספות ביבמות דף נ"ב והריטב"א בשמעתין כתבו בשם ר"ת כמו שפירש ר"י והנה כונת התוספות שכתבו דהא יבמה דאוריתא ואינה נקנית אלא בביאה כלומר וצריכה הביאה בעדים וכן כתב הריטב"א בחידושיו בפירוש:

וראיתי בספר בית מאיר על ש"ע אבן העזר שנדפס מקרוב ושם בסימן קס"ו חזיתיה שתמה על הרב משנה למלך פ"ב דיבום שנסתפק אם ביאת יבמה צריכה עדים ורוצה לדמות לביאת שוגג או מזיד ואינו דומה כלל ויותר תימה על מהרש"ל ביש"ש פרק ר"ג סימן כ"ה שכתב דאין צריך עדים ע"ש באורך ובאמת שהוא תימה על שני המאורות הגדולים שנעלם מהם דברי התוספות והריטב"א וכמו שתמה הרב הנזכר אך מהרש"ל ז"ל שתמה עליו מהריטב"א על הרוב שלא בא לידו כשכתב זה. ומה שתמה על הרב משנה למלך דאינו דומה לביאת שוגג או מזיד לק"מ דאעיקרא בשלא כדרכה וזנות ונתקע הדבר קשה שהיו שם עדים:

ואני הדל מצאתי בתוספי הרא"ש ז"ל ביבמות דף נ"ב שכתב כן בפירוש וכן בשיטת יבמות כ"י לרבוואתא קמאי שכתב כן. גם בהגהות מיימוניות פ"ג מאישות כתב בקצרה כדברי התוספות ע"ש ובשו"ת מחזה אברהם הנדפס מחדש סימן ז"ך אות ד' דף כ' ע"ד כתב הוא ז"ל על דברי הרב משל"ל ז"ל הללו והביא מתשובות כ"י ונעלם ממנו דברי התוספות והריטב"א הנזכרים ובמקום אחר כתבתי יותר בס"ד:

דף יג:

אלא מדאמר רחמנא יבמה שאין לה בנים וכו'. כתוב בתוספות רי"ד אעפ"י שמדברי הנביאים נוכל ללמוד בפירוש דכתיב ואתנה לך את בית אדונך ואת נשי אדונך בחקיך ודוד הע"ה נשא אביגיל ובת שבע וכו' אלא שואל רמז מן התורה שאם לא הי"ל רמז התר מן התורה לא היו הנביאים מתירין אותה עכ"ל. ויש להרגיש במ"ש ובת שבע דהרי בת שבע היתה מגורשת דכל היוצא למלחמת בית דוד וכו' וקי"ל כתרי שינויי דפ"ק דכתובות. ותו מ"ש דאם לא הי"ל רמז מן התורה וכו' ק' דאפילו לא היה רמז הנביאים כך קבלו שמותרת מהתורה ומהם נלמוד וכבר אמרו מדאורייתא ואסמכיה נביא אקרא כלומר שהוא קבל כך וכתבו ומ"מ הש"ס בעי לאשכוחי רמז מהתורה על דרך שכתב הרמב"ם ז"ל בד' מינין שבלולב:

דף יד:

מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית. הרב משנה למלך פ"ג דעבדים סוף דין ג' כתב דהריטב"א ז"ל סבר דאין האדון יכול לכופו אבל אה"נ דמותרת לו והוא הפך הרמב"ם ז"ל ולא ידע מנא ליה להריטב"א ז"ל וכו' ע"ש ויש להרגיש דהול"ל דרש"י ותוספות רי"ד סוף פרק האומר כתבו כהרמב"ם ז"ל הפך הריטב"א ז"ל ומה שהקשה מנא ליה להריטב"א ז"ל לא קשיא דכבר כתב הריטב"א ממה שצריך גט שחרור וצריך ישוב:

דף כא:

אשת ואפילו אשת איש. עמ"ש התוספות ובקונטריס כסא דוד בהשמטות דף קכ"ט סוף ע"ב כל הלשון מוטעה וצריך למוחקו כלו והמעתיק עוית. וכן צריך להיות ק"ח. ג'. ט'. לפי מה שצדד מהרימ"ט ז"ל בחידושיו דליכא איסורא כלל מן התורה ולית להו אישות כלל לצד זה מאי דכתיב אשת ביפ"ת הוא לשאר דיני הפרשה. א"נ להתיר פרהסיא אבל לדעת הרמב"ן והרב הנמקי דבא על הגויה בצנעא ליכא כרת אך יהרג ואל יעבור ניחא טובא ואני אמרתי בחפזי מהרשום בדעתי וכל השאר שכתוב שם בזה נמחק:

דף כה.

לאו המנונא אלא קרנונא. הרב כלי יקר פרשת בראשית על פסוק ישרצו המים כתב דהצדיקים נקראו דגים וכן כתב הגאון החסיד מהר"ר אלעזר ז"ל בספר מעשה רקח דף ק"ה ע"ג והוכיח מרעיא מהימנא שהת"ח נקראו דגים ע"ש. ובאבות דרבי נתן פרק

מ' אמרו דרש ר"ג הזקן ד' דברים דג טמא דג טהור דג מן הירדן דג מן הים הגדול. דג טמא כיצד בן עניים שלמד מקרא משנה הלכות ואגדות ואין בו דעת. דג טהור כיצד בן עשירים שלמד מקרא משנה הלכות ואגדות ויש בו דעת. דג מן הירדן כיצד זה ת"ח שלמד מקרא משנה מדרש הלכות ואגדות ואין בו דעת להשיב. דג מן הים הגדול כיצד זה ת"ח שלמד מקרא משנה מדרש הלכות ואגדות ויש בו דעת להשיב. והנה התוספות פירשו בסוגיין המנונא דג חם קר נונא דג קר. ואפשר לרמוז דהצדיקים ות"ח נמשלו לדגים ובברייתא דאבות דרבי נתן הנזכר ר"ג משל לתלמידים לד' מיני דגים. ודג הירדן קרי למי שאינו יודע להשיב ודג הים מי שיודע להשיב. וזה רמזו לרב המנונא שאינו דומה לדג ים הגדול שיודע להשיב והוא כדג הירדן שאינו יודע להשיב ויען רב המנונא מבואר בסוגיין דשאלוהו ולא ידע להשיב ובשמו רמוז נונא שהוא דג להכי אמרו לו לאו חם נונא שהוא כמו דג הים שיודע להשיב והוא מפולפל דאורייתא מרתחא ליה וזהו לאו חם נונא אין אתה מפולפל אשר בקרבו או"ר בו אש דת ומרתחא ליה אלא קר נונא שאין יודע להשיב ואין בו ניצוצי אש דת אלא גירסא בעלמא מצונן הוה:

ודרך רמז אפשר כי בהיותו צדיק גמור נקרא אדם והוא נשפע משם מ"ה וכמ"ש אתם קרויים אדם אתם אותיות אמת רומז לת"ת אדם גימטריא מ"ה. ואם הוא צדיק שאינו גמור יש לסט"א קצת אחיזה בו. ואמרו בזוהר הקדוש דאותיות ק"ר יש בהם לסט"א דנטלי ש' והוי שקר כמ"ש בהקדמת הזהר דף ב' ועיין בדף ר"ה. והשתא דרב המנונא אמר להו בעו מינאי מילתא ולא ידע להשיב א"ל לאו המנונא שאתה צדיק גמור ונשפע משם מ"ה וז"ש לאו המנונא ה"מ הוא שם מ"ה אשר בו אחוז הצדיק הנמשל לדג. אלא קר נונא דאותיות קר דנאחז בהם הסט"א דבקות בך ואתה קר נונא ודוק היטב א"נ אפשר בסגנון אחר דרמזו לו דהוא היה בסט"א שרמז אותיות ק"ר ואח"כ יצא ונעשה דג בחינת צדיק וזהו נונא ומ"מ נשארו איזה סיגים ודו"ק:

דף כט.

כל מ"ע שהז"ג אנשים חייבים והנשים פטורות. בתשובות הגאונים כ"י סימן ח' כתב דרבינו סעדיא גאון כתב דשלשים מצות הן דנשים פטורות ולא פירש אותם ורבינו יצחק בן גיאת פירש אותם ואלו הן מילה. והראיה. ויוצא צבא. שקלים. פדיון בכור. ואיש כי תצא ממנו ש"ז. והכהן שלא יטמא לקרוביו. למול את הבן. לפדותו, ללמדו תורה. סוכה. לולב. שופר. ציצית. ק"ש. תפילין. ת"ת. פו"ר. מורא או"א. כבוד או"א. הקפת הראש. השחתת זקן. סמיכות תנופות הגשות קמיצות הקטרות מליקות קבלות וההזאות עכ"ד:

דף ל:

בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. אפשר לומר קצת בסגנון אחר ממ"ש בפתח עינים והוא דהיצה"ר שרשו מיסוד העפר כמ"ש ונחש עפר לחמו. והנה התורה היא אש כמש"ה מימינו אש דת למו ונמשלה למים כמ"ש הוי כל צמא לכו למים. והתורה היא ברוח כמו שת"א ולרוח ממללא ואין התורה מתקיימת אלא בעניו שמשפיל עצמו כעפר כמשז"ל וא"כ התורה נמשלה לאש ומים והיא ברוח והת"ח הוא שפל כעפר א"כ האיכא ד' יסודות מר"א קמא מים רוח אש והת"ח עפר א"כ הרי ד' יסודות. והיצה"ר שהוא מיסוד עפר בטל כי הוא מיסוד א' והתורה שכוללת כל ד' באמצעות הת"ח דשפל כעפר מבטלת היצה"ר שהוא ביסוד העפר לבד:

דף לא:

אסתייעא ליה מילתא ודריש מזמור לאסף. התוספות כתבו דאמרו במדרש מי שיעלה את השערים יעלה את אבא ע"ש באורך ואני בעניי בנחל אשכול על פסוק טבעו בארץ שעריה כתבתי על מדרש הזה בסייעתא דשמיא לך נא ראה:

ועדיין צריכין אנו למודע"י דכפי הש"ס אבימי כי קאים ובידו קתון של מים לתת לאביו אשר מים שאל ונתנמנם דורש הן לה לדרשה זו. ומה יחס יש לדרשה זו עם כבוד אב ואם דעסיק ביה ואיך בשביל כבוד אבא יעיר אזן לזה:

ויתכן למצוא הפתח כי הנה עלה בלבו כי הוא מתכשר במצות כבוד אב ואם בחשק וזריזות לעשות נחת רוח ליוצרו וזה חשוב לפניו יתברך ומעין דוגמא השערים שחלקו כבוד לארון זכו שלא נמסרו ביד אויב. ואפשר דבעבור דבני קרח חלקו כבוד למשה רבינו ע"ה כמו שאמרו רז"ל היתה התחלת הצלתם ונמשך זכות זה להציל אביהם. וזה רמז שהשערים הלכו ביד קרח כמ"ש באגדה והבאתיו שם על שפ"ת הנחל. לרמוז שבשביל שהשערים חלקו כבוד לארון עתידין לעלות. וגם בעבור שבניו חלקו כבוד למשה רבינו ע"ה וברא מזכי אבא וגם הוא אחרי רדתו אומר משה אמת ותורתו אמת כמ"ש בש"ס בזכות זה עלה. וז"ש מי שיעלה השערים בשביל שחלקו כבוד לארון הוא יעלה לאבא בשביל כבוד שעשינו למשה וגם כי הוא אומר משה אמת. ונמצא כי בצד מה בהיותו עוסק בכבוד אביו בא לדעתו כי יש נחת רוח לה' בזה דאפילו לשערים שחלקו כבוד לארון לא קפח שכרן ומזה בא לדרוש מזמור לאסף שאמרו מי שיעלה את השערים כמדובר:

דף לו.

רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויים בנים וכו'. גאון עוזנו הרב הגדול מהר"י רוזאניס ז"ל בספר היקר פרשת דרכים פתח בחכמה ודרש כמה ענינים על פי סברת רבי מאיר ע"ש ויאורו עיניך כמה נאים דרכי"ו. ומריש כי חזינא דברי הרב הייתי מרגיש דקי"ל רבי יהודה ורבי מאיר הלכה כרבי יהודה. הן אמת דהדרשא תדרש לפי הסברא של מ"ר והכי רגילי בעלי הפרשי"ם דאלו ואלו דברי אלהים חיים כידוע:

ואולם מצאתי להרשב"א ז"ל בתשובה בח"א סימן קצ"ד וסימן רמ"ב שכתב בהך פלוגתא דר"י ור"מ אימתי איקרו בנים ואע"ג דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קא דייק. וכתב עוד הרשב"א ז"ל שם דגם לרבי יהודה לא נפקי מכלל אדם ע"ש. ובזה פירשתי לדעת רבי יהודה ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם כלומר הגם שאתם חוטאים ונמשלים כצאן על דרך שפירשו רז"ל לפי דרכם ואין אתם נקראים בנים מכל מקום אדם אתם נקראים אדם ונפקא מינה לענין דינא דמטמו באהל כמו שכתב שם הרשב"א ז"ל:

דף לט:

היכן אריכות ימיו של זה. הרב עיון יעקב ז"ל כתב דקשה דלימא סולם רעוע וכו' והביא דברי תוספות רי"ד שהביא הרב גופי הלכות ז"ל ופירש דקשיא ליה קושיא זו ותירץ ע"ש באורך. ויש להרגיש על הרב ז"ל דהרב גופי הלכות ז"ל שהביא דברי תוספות רי"ד פירשם על דרך זה באופן יותר נאות ע"ש. ועתה אמת אגיד דהרבנים ז"ל רצו להעמיס בדברי תוספות רי"ד. ולקוצר דעתי לשון זה ולשון אחר שהביא הרב גופי הלכות ז"ל הם דברים כפשטן כאשר יראה המעיין הרגיל בדברי תוספות רי"ד:

דף מ.

הזכות יש לה קרן ויש לה פירות. מקשים דהתנן אלו דברים שאדם עושה אותם אוכל מפירותיהם וכו' כבוד אב ואם וכו' ומאי איריא הני והרי סתמא אמרו הזכות יש לה קרן ויש לה פירות משמע דכל המצות יש להם פירות. וביותר יקשה באבות ר' נתן פרק מ' דקתני תרוייהו בהדי הדדי דברישא תני ד' דברים אדם עושה אותן אוכל מפירותיהן וכו' אלו הן כבוד אב ואם וכו' וסמוך לזה תני זכות יש לה קרן ויש לה פירות וכו' אלמא כל זכות יש פירות. ותו הרי אמרו בשוחר טוב פסוק בצאת ישראל ממצרים דהקב"ה זורע כל המצות שעושה האדם ברקיע הנקרא ערבות ומוציאין פירות ע"ש:

ואפשר לומר דהם שני סוגים דכל המצות הקב"ה זורע אותם ומוציאין פירות בזמנן וכן כתב רבינו אפרים בפירושו על התורה כ"י שהקב"ה זורע התורה שלומד האדם שנאמר אור זרוע לצדיק. אבל הני מילי דקתני שאדם עושה אותם הוא סוג אחר דתכף בעשייתן הקב"ה קובע לו פירות בלי זריעה והוי ח"ו כמו רבית למשל ולהכי קאמר אלו דברים שאדם עושה אותם אוכל מפירותיהן והא דקאמר שאדם עושה אותם נראה יתר ח"ו אבל בא ללמד כי תכף שעשה אותם יש להם פירות ובדרושים הארכתי בסייעתא דשמיא:

אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה וכו'. מקשים אם כן משה רבינו ע"ה שנאנס ולא אמר לקבור עצמות יוסף אמאי נקראת המצוה על שם ישראל ואפשר לומר דהא והא איתא דאם נאנס ולא עשה המצוה מעלה עליו כאלו עשאה ונותן לו שכר כאלו עשאה ובודאי דגם למשה רבינו ע"ה הקב"ה קבע שכר כאלו הוא עשה. וגם מי שגמר המצוה נקראת על שמו ואין זו גורע שכר מי שנאנס ולא גמרה:

ועתה בעת הזאת ממש נגמר להדפיס ספר מלאכת הקדש וראיתי שם פרשת עקב סוף דף קצ"ו שמתרץ הרב ז"ל בזה ג' תירוצים והתירוץ אחרון הגם שהוא מסתייע מלשון המדרש בבראשית רבה פרשה פ"ה אין דבריו מחוורין לקוצר דעתי ואין להאריך ועיין מה שכתבתי בפתח עינים בברכות על דף ו' ומ"ש שם בשם עטרת ראשי אבא מארי ז"ל במ"ש אפילו חשב אדם וכו' וכתבתי דבש"ס ל"ג אפילו אלא בעין יעקב ע"ש הנה בסוגיין הגירסא אפילו חשב אדם כמ"ש עט"ר אבא מארי ז"ל:

דף מא.

דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. כבר כתבנו בעניותנו שכל דברי הש"ס כגחלי אש דת ואפילו שיחה קלה ומשל בעלמא בקרבו או"ר בו ולא לחנם נכתב בתלמוד הקדוש. והנה רש"י ז"ל פירש דהא דאמר ריש לקיש טב למיתב וכו' וז"ל משל הוא שהנשים אומרות על בעל כל דהו שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה עכ"ל ולכאורה יפלא על ריש לקיש בר פלוגתיה דרבי יוחנן ישא בשיחו ויקבע למימרא שלו מאי דאמרי הני נשי ההולכות אחרי הבעלי"ם ואין זה כבודו אי מצד עצם הדברים ומהותן ואי מצד ערך האומרן. ולא סגי כמו הצע"ר עלה על אחד המיוחד מגדולי האמוראים ריש לקיש אלא יגדל הכאב על שנקבע בתלמוד מימרא בשם ריש לקיש דבר זה:

אי לזאת לו בקסת"י אפתח פתח כל שהוא להבין דברי חכמים וחידותם הנה ראיתי

בספר אור הישר דף ח"י כתב שהגידו בחלום להגאון מהר"ר אברהם עפשטיין ז"ל אב"ד דק"ק בריסק בר"ח אדר שנת שע"ה דשאל בישיבה של מעלה שאומרים קדוש קדוש קדוש ואין אומרים ה' צבאות מלא כל כל הארץ כבודו עד אחר פעם ג' וגילו לו כי ג' פעמים קדוש הם כנגד ג' בניני בית המקדש כי בכל פעם שנבנה בית המקדש היה יחוד קדושה והקליפה נפרדת ושרשם ת' איש דעשו וזהו תיבת קדוש ד"ו באמצע זיווג כמשז"ל טב למיתב טן דו ותיבת ק"ש הם הקליפות נפרדות ק' בראש ש' בסוף וזה כנגד בנין ראשון הקליפה בפירוד והקדושה בחיבור ובעוה"ר נחרב ואין ראוי לומר אחר זה מלא כל הארץ כבודו וכן קדוש שני כנגד בית שני ונחרב בעוה"ר. ובמהרה בימינו יבנה בית שלישי קדוש ויהיה קיים ואז ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו ע"כ דבריו ז"ל:

ובמה שהגידו להרב ז"ל כי ד"ו באמצע הוא לשון זיווג יש להרחיב הענין כי ד"ו רמז לזו"ן קב"ה ושכינתיה כי ד' בסוד מלכות ואות ו' רומז לז"א כידוע והוא סוד זיווג זו"ן. והנה אמרו ביומא דף ט' שאלו את רבי אליעזר ראשונים גדולים או אחרונים אמר להם תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי עדיכם בירה כלומר בנין בית המקדש הוא העד שחזר לראשונים. והנה כתוב במאורי אור כי אות ט' הוא רומז ליסוד דאות יוד בתוכו. ואפשר שזה רמז ר"ל דיותר חשובים ראשונים שהיה בית שני אע"ג דחסרו ה' דברים יותר מאחרונים שלא נבנה בית המקדש כמ"ש ר"א עדיכם בירה וזה רמז טב למיתב טן שהוא ט' רמז ליסוד ן' לן' שערי בינה. א"נ טן עם הכולל טנ"א שרומז למ' כמ"ש במאורי אור. ד"ו שהיה זווג זו"ן והיה בית המקדש מלמיתב ארמלו ח"ו בסוד היתה כאלמנה. ובסוד מאנה להנחם על בניה כי איננו כמ"ש בזהר הקדוש והם דברי ר"א דקמאי עדיפי שחזר להם בית המקדש ודו"ק:

דף מח.

עשה לי שיריים נזמים וטבעות ואתקדש אני לך וכו'. כבר כתבנו כמה זמני דאין בתלמוד הקדוש אפילו אות לבטלה ואפילו משל ושיחה בעלמא ואפשר לומר במ"ש דעד שלא נשא נאחז בסבך בפ' גימטריא פ"ת ומפתה אותו וכשנשא לש"ש אשתו נקרא לחם וניצול מן פ"ת של גוים וזה רמז שירים טבעות נזמים ר"ת שטן וס"ת גימטריא פת ר"ל אתקדש אני לך ותנצל מאלו וס"ת עשה לי י"ה דזכו שם י"ה ביניהם ומבטלים הנזכר ודוק כי קצרתי:

דף מט:

על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה. לכאורה יש להעיר דאם הוא רשע גמור על הרוב עבר על כריתות ומיתות ב"ד ולא מהניא תשובה ויום הכפורים עד אשר יבואו עליו יסורין ואיך קאמר דמקודשת שמא הרהר תשובה אפילו שידענו שהתודה בחר"ט אנוש חרטה גמורה לא סגי עד דאיכא יסורין. וי"ל דמוכח בירושלמי דגם על כריתות ומיתות ב"ד כשהכיר בחטאו והרהר תשובה והצדיק עליו את הדין התחילה הכפרה אך גמר הכפרה לא הוי עד שיבואו עליו יסורין וכ"כ הרב פרי חדש ז"ל במים חיים בהגהות הרמב"ם ה' תשובה. וא"כ מעת אשר הרהר בתשובה הרי זה צדיק גמור אלא שעדיין לא נגמרה הכפרה עד שיבואו עליו היסורין:

ורבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ד כתב דיש מפרשים דאם הוא רשע לבריות כגון גזלן וכיוצא אינו צדיק עד שישיב הגזלה ויש מפרשים כיון שהרהר להשיב נקרא צדיק ע"ש ומסתמות כל הפוסקים נראה כי"מ בתרא. ועמ"ש בקונטריס טוב עין סימן ו' דף י"א ע"ב:

דף סה:

לא אברו סהדי אלא לשקרי. עיין מה שכתבו התוספות ועיין מה שכתבתי בענין זה בקונטריס טוב עין סימן ט"ו דף ל"ב בס"ד:

דף ע.

אליהו כופתו וכו'. מ"ש בפירש"י ז"ל האי אליהו וכו' רש"ל ז"ל מחקו ועיין מ"ש אני בעניי בפתח עינים בתרא על דף ק"ט ועיין מ"ש ביעיר אזן בחלק מדבר קדמות מערכת האלף אות ז"ך בס"ד:

דף עא:

ארכביה לרבי יוחנן אכתפיה וכו'. כתב הרב עיון יעקב ז"ל וז"ל אפשר דעי"ז דארכביה אכתפיה מוכח דמשמש כתלמיד מובהק דגדולה שמושה יותר מלמודה דאל"ה הוי אסור להשתמש כ"כ בו כדאמרינן בעלמא דאשתמש בתגא חלף זה שמשתמש בשונה הלכות על כן אמר לו אוריתין כשרן וכו' עכ"ל ונראה שכונת הרב לומר דהיה תלמיד מובהק ולכן ארכביה וכו' ואין לשונו מדוקדק. אמנם גם שאר לשונו לא יכון דמוכח דדוקא תלמיד מובהק הוא דשרי להשתמש אבל רבו שאינו מובהק הוא בכלל מ"ש ודאשתמש

בתגא אסור להשתמש בשונה הלכות. וזה אינו דכל שלמד ממנו שרי. ועוד יש חילוקים ואין להאריך. וגם מ"ש אח"כ דהתורה נמשלה לבת וכו' יש להשיב ודוק:

דף עב:

ללמדך שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו וכו'. וכתבו המפרשים שיש להצטער על סלוק הצדיק משני טעמים אחד שנפטר הצדיק בעיר אחת. והצדיק שיבא תמורתו יהיה בעיר אחרת ועוד שהצדיק הראשון היה גדול ושלם ועתה נולד הצדיק האחר ועד כמה שנים שיהיה גדול וזה רמוז בפסוק וזרח השמש ובא השמש. ומ"ש יש שני חסרונות אחת שאינו מוכרח שיהיה במקום צדיק הראשון וזהו שאמר ואל מקומו ואינו מקום הראשון ועוד שואף זורח עתה מתחיל לזרוח והאחר היה גדול. וז"ש ת"ח שמת אין לנו תמורתו רמז הב' חסרונות אין לנו דאפשר שיהיה במקום אחר. ועוד תמורתו דייקא דהאחר גדול וזה עתה נולד ודוק:

דף עג.

תוספות ד"ה מאי איכא מיעוט. ההוא עובדא שכתבו התוספות הביאו בספר הלכות גדולות יותר באורך סוף גיטין ובשו"ת הגאונים כ"י ח"א סימן י"ג:

דף עו:

אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכלם בני יפ"ת וכו'. עיין מ"ש הריב"ש ז"ל בתשובותיו ריש סימן שצ"ח ומ"ש אני הדל בהגהותי לה' מלכים בס"ד:

דף פא.

אשבעיה דיפוק מיניה נפק מיניה כי עמודא דנורא. אפשר כי הנה יש באדם חלק הרע והוא מסט"א יצר הרע והוא אשבעיה להפריד הרע וישאר חלק הטוב לבד. על דרך שאמרו ז"ל דאסתר המלכה בכח כונות שלמדה מרדכי היתה מפרדת חלק הרע שיהיה עם אחשורוש דוקא חלק הרע. ועתה רב עמרם בכח הדבר הגדול הזה אשר עשה ונתבייש מאד משמיא מיהב יהבי ליה תקפא חסנא ויקרא להפריד חלק הרע:

והנה הרב הגאון מהר"ר יהונתן ז"ל ביערות דבש כתב דהיצר הרע הוא מיסוד העפר דכתיב ונחש עפר לחמו והאריך בזה ובדרושים כתבתי אני הדל בזה. ואע"ג דהוא משרש העפר ודאי דהוא כלול מד' יסודות ובחלק האש מתגבר על האדם ולזה נפק כי עמודא

דנורא והארכתי במ"א בס"ד אב הרחמן הצילנו מיצה"ר ותזכנו לידבק בך ובתורתך כי עמך מקור **חיים**: